

УДК 343.2

DOI <https://doi.org/10.32837/npnuola.v24i0.644>*В. Ф. Ступа*

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА СЛУЖБОВУ НЕДБАЛІСТЬ У ЗАРУБІЖНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Постановка проблеми. Світова кримінально-правова практика засвідчує, що не лише в українському суспільстві наявна проблема недбалості у трудовій сфері. Завдяки компаративістському аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду криміналізації службової недбалості найперше звертає на себе увагу та обставина, що подібна криміналізація здійснена лише в деяких з держав світу. Зокрема, це держави західної та центральної Європи (Австрія, Великобританія, Голландія, Данія, Іспанія, Польща, Туреччина, Швеція, Швейцарія), а також Аргентина, Ізраїль, Китай.

У більшості ж країн переважає принцип кримінально-правової регламентації умисних злочинних діянь, а тому відповідальність за службову недбалість передбачається нормами адміністративного і цивільного права (наприклад, Болгарія, США, ФРН).

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми кримінальної відповідальності за службову недбалість, вказує на певну увагу дослідників до даного питання. Проте аналіз кримінальної відповідальності за службову недбалість у зарубіжному законодавстві недостатньо висвітлений у науці і потребує подальшого опрацювання.

Мета статті – проаналізувати поняття кримінальної відповідальності за службову недбалість в зарубіжному законодавстві та КК України.

Виклад основного матеріалу. Кримінальні кодекси зарубіжних країн, які передбачають кримінальну відповідальність за службову недбалість, ми можемо поділити на дві умовні групи. У джерелах кримінального права більшості країн законодавець йде шляхом конструювання загальних складів злочинів. Так, в гл. 7 т. 11 (1) «Зборів законів Англії» Хелсбері закріплена криміналізація службових злочинів – «злочинів, вчинених службовими особами або пов'язаних з їх діяльністю». В її рамках об'єднані 4 види злочинів: 1) хабарництво; 2) продаж служб і обструкція службових осіб; 3) невиконання службовою особою його обов'язків і 4) злочини, що здійснюються окремими службовими особами [1, с. 27].

Невиконання службовою особою обов'язків є основним службовим злочином і включає в себе 5 видів діянь: зловживання владою, порушення довіри та обман, недбалість під час виконання обов'язків (службова

недбалість), невиконання обов'язків і неуповноважене поширення службової інформації [2, с. 23]. Об'єктивна сторона службової недбалості під час виконання обов'язків полягає в свідомому недбалому виконанні службовцями обов'язків, покладених на нього законом або загальним правом, якщо відсутні розумні вибачення або виправдання.

Водночас Звід законів США не передбачає кримінальної відповідальності за необережні службові злочини. Так, у ст. 195 Кримінального кодексу штату Нью-Йорк передбачена лише кримінальна відповідальність за неправомірну поведінку службових осіб [3, с. 57]. Об'єктивна сторона цього злочинного посягання полягає у неправомірній поведінці під час здійснення обов'язків з метою отримання вигоди або позбавити кого-небудь вигоди, або завдати шкоди іншій особі, користуючись своїми службовими обов'язками, а також в ухиленні від виконання обов'язків, прямо покладених на особу законом або відповідних до його служби. Однак маємо зазначити, що з суб'єктивної сторони вказані діяння характеризуються винятково умисною формою вини.

Кримінальний кодекс Австрії як такий склад службової недбалості не передбачає. Однак, на наш погляд, його прототипом може виступати ст. 303 «Необережне порушення свободи особистості або права на недоторканність житла». Зокрема, у цій статті визначено, що чиновник, який з необережності заподіює шкоду правам іншої особи шляхом протиправного обмеження або позбавлення його особистої свободи чи шляхом протиправного обшуку в квартирі, карається позбавленням волі на строк до трьох місяців або грошовим штрафом в розмірі до 180 денних ставок [4]. Нам видається, що вказаний приклад являє собою досвід криміналізації спеціального виду недбалості, що зазіхає на конституційні права людини.

Варто зазначити, що у країнах загального права передбачена відповідальність і за невинуватену бездіяльність особи, а також відмова від виконання покладених на особу обов'язків або від здійснення службової діяльності.

У країнах романо-германської та мусульманської систем права також передбачено кримінальну відповідальність за службову недбалість. Так, в КК Туреччини, крім ст. 230, яка встановлює кримінальну відповідальність за недбалість чиновника, наявна ст. 231, яка визначає підстави покарання для суддів, які допустили недбалість [5].

Схожа регламентація службової недбалості спостерігається і в КК Голландії. Так, ст. 356 встановлює відповідальність глав міністерств, які внаслідок свого надзвичайно недбалого або необережного поводження не виконали покладені на них службові повноваження. Крім цього, в ст. 368 КК Голландії передбачається покарання для публічних службовців (відповідальних за розслідування кримінального правопорушення або які дізналися про незаконне позбавлення волі), які через недбалість або необережність не діють [6].

Специфічна норма про службову недбалість, яка не має аналогів в кримінальних законах інших країн, міститься в Законі про кримінальне право Ізраїлю [7]. Зокрема, згідно зі ст. 266 цього нормативно-правового акту особа, відповідальна за зберігання печатки, що карбувалася за вказівкою

офіційного органу управління, суду або суду особливої юрисдикції, яка через недбалість дозволила її зламати, знищити або незаконно використовувати, підлягає кримінальній відповідальності.

В Іспанії категорія «службова недбалість» застосовується щодо суддів. Так, ст. 442 і 446 Кримінального кодексу Королівства Іспанії передбачають відповідальність не тільки за умисне винесення незаконного вироку або рішення суддею або магістратом, а й за вчинення тих самих дій через грубу необережність або через просте незнання [8].

Криміналізація службової недбалості здійснена і в КК Данії. У ст. 148 встановлена відповідальність будь-якої особи, наділеної юрисдикцією чи іншою державної владою вирішувати правові питання чи в чий обов'язки входить застосування каральної влади держави за умисне або грубе недбале недотримання встановлених законом процедур [9].

Зі свого боку КК Швеції, хоча і встановлює відповідальність за службову недбалість в загальній нормі, на відміну від КК України, відносить її до зловживань службовими повноваженнями [10]. Так, ст. 1 гл. 20 «Про зловживання службовим становищем і т.п.» дає підставу для застосування кримінальної відповідальності до особи, яка під час здійснення державних повноважень шляхом дії або бездіяльності навмисно або з необережності не виконує свої службові обов'язки.

Схожою за своїм змістом є ст. 250 КК Аргентини, згідно з якою карається позбавленням волі «той начальник або співробітник органів охорони правопорядку, який, не маючи на те обґрунтованих причин, відмовився, не надав або запізнився з наданням допомоги, яку він вимагає на законних підставах від компетентної цивільної влади» [11].

У Кримінальному кодексі КНР службова недбалість включена до норми, яка передбачає відповідальність за зловживанням службовими повноваженнями (ст. 397, гл. 9 «Злочини проти інтересів державної служби»). Об'єктивна сторона даного складу злочину включає недбале ставлення до служби співробітників державних органів, тобто, по суті, вона детально не розкрита в диспозиції названої норми [12].

Звертає на себе увагу те, що, на відміну від ч. 1 ст. 367 КК України, основний склад службової недбалості у КК Туреччини сконструйований як формальний, не вимагаючи для кримінально-правового переслідування настання наслідків вчиненого діяння. І лише кваліфікований склад передбачає наступ наслідків у вигляді заподіяння шкоди, яка не конкретизована законодавцем. Для притягнення до кримінальної відповідальності за службову недбалість по КК Аргентини, Голландії, Швеції, Закону про кримінальне право Ізраїлю також настання будь-яких наслідків не є необхідним.

Інший підхід притаманний КК Австрії, оскільки об'єктивна сторона основного складу необережного порушення свободи особистості або права на недоторканність житла (ст. 303) включає настання наслідків у вигляді шкоди правам відповідної особи. Таким чином, в законі закріплена матеріальна правова конструкція складу службової недбалості. У ст. 397 КК КНР також обов'язковою ознакою об'єктивної сторони службової недбалості виступає заподіяння значної шкоди громадському майну або державним чи народним інтересам.

Таким чином, під час конструювання матеріальних складів злочинів в КК зарубіжних країн наслідки зазвичай закріплюються або в загальній формі як «настання шкоди» чи «істотної шкоди», або як «порушення здійснення закону», або конкретизуються – «винесення явно незаконного вироку» (КК Іспанії), знищення печатки (Закон про кримінальне право Ізраїлю).

Уніфікованим підходом характеризується регламентація суб'єкта досліджуваного злочину. Так, кримінальні закони всіх зарубіжних держав передбачають для службової недбалості відповідальність спеціального суб'єкта. Зокрема, такими в різних джерелах вказані: службові особи; чиновники; працівники державного органу; особи, які наділені владними повноваженнями або виконують значущі функції. Зазвичай до службових належать особи, що несуть службу в органах державної влади і місцевого самоврядування, і лише зрідка співробітники приватних структур.

Так, у ФРН службова особа розкривається через такі категорії, як «суддя», «чиновник» тощо [13]; в Італії службова особа – це особа, яка реалізує законодавчі, виконавчі або адміністративні функції [14]. Крім того, службовою особою може бути особа, обрана на певну службу (Голландія, США, Японія [15]). На відміну від вітчизняного законодавства, де не передбачена відповідальність за службову недбалість представників управлінського апарату приватних компаній, в Іспанії, Великобританії та Італії в коло суб'єктів цього злочину включені особи, що займають керівні служби в приватних організаціях. КК Болгарії надзвичайно розширює ознаки «службової особи» аж до його діяльності в громадській організації, на індивідуальному підприємстві і в якості помічника приватного нотаріуса (ст. 93) [16, с. 27]. У КК Китаю визначено досить широке коло суб'єктів недбалості, оскільки до них віднесені співробітники державних органів.

Здебільшого зарубіжні законодавці для службової недбалості передбачають необережну форму вини (Австрія, Туреччина, Данія, Німеччина тощо). Однак кримінальні закони Польщі [17], Франції [18], Швеції, як і КК України, допускають вчинення цього діяння як навмисно, так і з необережності.

Законодавці всіх пострадянських країн одностайні в закріпленні спеціального суб'єкта службової недбалості. Однак коло осіб, що належать до таких, не тотожне. На наш погляд, окрім українського, найбільш широкий їх перелік закріплений в КК Казахстану: особа, уповноважена на виконання державних функцій, або прирівняна до неї особа, або службова особа, або особа, яка обіймає відповідальну державну службу (ст. 371). Широко визначено суб'єкта службової недбалості і в КК Молдови – публічна особа.

Згідно зі ст. 160 КК Естонії чиновником є особа, яка має офіційну службу в агентстві, підприємстві або організації на основі будь-якої форми власності, якій адміністративні, наглядові, управлінські, операційні або організаційні функції, або функції, пов'язані з організацією руху матеріальних активів, або функції представника державної влади були надані державою або власником [19].

Литовське законодавство (ст. 229 КК) прирівнює суб'єкта управлінської недбалості до державного службовця за умови виконання останнім

ряду публічних функцій, а також передбачає спеціальну норму про відповідальність за недбале ведення бухгалтерського обліку (ст. 223 КК).

Законодавству ряду пострадянських країн відомий інститут недбалості керівників комерційних структур. Так, КК Казахстану в ст. 254 встановлює кримінальну відповідальність за недбалість управлінських суб'єктів. У ст. 197 КК Латвії передбачена кримінальна відповідальність за недбале виконання службових обов'язків, вчинене відповідальним працівником підприємства.

Регламентація форми вини в пострадянських країнах має свою специфіку. Зазвичай як обов'язкову ознаку включає лише вину. Згідно з КК Республіки Білорусі службова недбалість – єдиний злочин проти інтересів служби, яке не є умисним. Службова особа не передбачає суспільно небезпечних наслідків своєї поведінки по службі, хоча повинна була і могла передбачити, а так само передбачає можливість настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння, але діє з переконанням того, що йому вдасться уникнути суспільно небезпечного наслідку. Відповідальність за службову недбалість настає в тому разі, якщо службова особа не тільки повинна була вчинити певні дії по службі, але і мала реальну можливість їх здійснити належним чином. Слід мати на увазі, що за неправильні дії недосвідченого працівника, поставленого адміністрацією в неналежні умови роботи, не може бути при тягнуто до кримінальної відповідальності за службову недбалість.

Звертає на себе увагу специфіка регламентації форми вини в КК Латвії. У диспозиції ч. 1 ст. 319 Кодексу закріплено, що бездіяльність державного службовця – це навмисне чи через недбальство невчинення державною особою дій, які вона, відповідно до закону або покладеного на неї завдання, зобов'язана вчинити [20]. У цьому разі простежується чітке протиставлення умислу і необережності у вигляді недбалості.

Ведучи мову про критерії застосування механізму покарання за службову недбалість, слід звернути увагу на конститутивну специфіку підходів до цього питання в зарубіжних країнах. Кримінальні закони більшості держав передбачають досить суворе покарання, зокрема і у вигляді позбавлення волі. Варто також зазначити, що визначення законодавцем розміру покарання за службову недбалість свідчить про ступінь суспільної небезпеки вказаних діянь у тій чи іншій державі.

Зокрема, КК Аргентини передбачає покарання за вчинення досліджуваного злочину у вигляді позбавлення волі на термін від одного місяця до двох років і спеціальне обмеження в правах на подвійний термін (ст. 250). Законодавець Австрії також досить суворий до чиновників, встановлюючи за службову недбалість покарання у вигляді позбавлення волі до трьох років. Стаття 1 гл. 20 КК Швеції визначає покарання у вигляді тюремного ув'язнення на термін не менше шести місяців і не більше шести років. Згідно з Кримінальним законом Ізраїлю винний в недбалому ставленні до зберігання друку підлягає покаранню у вигляді тюремного ув'язнення на шість місяців (ст. 266). Альтернативна санкція встановлена відповідно до ст. 356 КК Голландії – 6 місяців ув'язнення або штраф.

Головна відмінна риса кримінального законодавства КНР від КК України полягає в максимально високих санкціях. За настання особливо тяжких

наслідків осіб, які вчинили дані злочини, позбавляють волі на строк більше 10 років, призначають їм безстрокове позбавлення волі або смертну кару з можливою конфіскацією майна. Зокрема, згідно з санкцією ст. 397 КК Китаю службова недбалість в рамках основного складу карається позбавленням волі на строк до трьох років, кваліфікованого – від трьох до семи років.

У пострадянських країнах здебільшого також спостерігаються спільні підходи до питання визначення нижньої і верхньої межі санкції за службову недбалість. Лише щодо встановлення максимального терміну позбавлення волі за службову недбалість вбачається повна єдність позицій законодавців зазначених країн. Зазвичай службова недбалість визначається злочином середньої тяжкості, а тому і санкція за досліджуваний не перевищує 5 років позбавлення волі.

Так, санкція ч. 2 ст. 425 КК Республіки Білорусь за бездіяльність службової особи встановлює такі покарання, як: штраф, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю зі штрафом, позбавлення волі на строк до 5 років з штрафом або без штрафу і з позбавленням права обіймати певні служби або займатися певною діяльністю. Санкція ч. 3 передбачає позбавлення волі на строк від двох до семи років з конфіскацією майна або без конфіскації із позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

Згідно з санкцією ч. 1 ст. 315 КК Вірменії за службову недбалість без обтяжуючих обставин можуть бути призначені наступні покарання – штраф в розмірі від трьохсоткратного до п'ятисоткратного розміру мінімальної заробітної плати, виправні роботи на строк від шести місяців до одного року, арешт на строк не більше двох місяців. Службова недбалість за наявності кваліфікуючих ознак згідно з ч. 2 статті карається позбавленням волі на строк не більше 5 років. Теж саме стосується і КК Азербайджану.

Більш суворе максимальне покарання передбачено Кримінальним кодексом Латвії. За бездіяльність державного службовця він встановлює покарання у вигляді позбавлення волі на строк до трьох років або арешту, або грошового штрафу до п'ятдесяти мінімальних місячних заробітних плат (ч. 1 ст. 319 КК Латвії) і позбавлення волі на строк до шести років або грошового штрафу до ста мінімальних місячних заробітних плат (ч. 2 ст. 319 КК Латвії).

Як бачимо, для пострадянських країн є характерним встановлення за службову недбалість альтернативних санкцій.

Цілому ряду зарубіжних держав, на відміну від законодавства України, відомий інститут службової недбалості керівників комерційних структур. Так, у КК Польщі в ст. 296 вважаються кримінально караними ненавмисні дії представників господарюючих суб'єктів, що займаються майновими справами.

Диференціація кримінальної відповідальності за недбалість також характеризується як загальними, так і відмінними рисами. Зокрема, таку кваліфікуючу ознаку, як заподіяння особливо тяжких наслідків, передбачено в ч. 2 ст. 293 КК РФ, ч. 2 ст. 371 КК Казахстану, ч. 2 ст. 315 КК

Вірменії, ч. 2 ст. 314 КК Азербайджану, ч. 2 ст. 319 КК Латвії. Це свідчить про єдність думок законодавців щодо необхідності посилення кримінальної відповідальності за недбалість, яка спричинила тяжкі наслідки. У цьому контексті ми вважаємо, що й у КК України потребує зміни у напрямі доповнення ст. 367 новою частиною, яка б передбачала відповідальність за службову недбалість, що спричинила особливо тяжкі наслідки у вигляді смерті людей.

Цікаві кваліфікуючі ознаки складу недбалості передбачені в ст. 397 КК Китаю. Відповідно до нього до таких ознак відносять корисливу мету і особливі тяжкі обставини. Але, як бачимо, останній критерій посилення кримінальної відповідальності за службову недбалість по КК Китаю відрізняється вкрай розмитим змістом і потребує додаткового нормативного тлумачення.

Висновки. Таким чином, порівняльне дослідження регламентації службової недбалості в законодавстві досліджених вище зарубіжних держав дозволяє сформулювати ряд висновків. Насамперед звертає на себе увагу та обставина, що не всі кримінальні закони вважають це діяння настільки суспільно небезпечним, щоб передбачити за нього кримінальну відповідальність.

На нашу думку, вказане свідчить про концепцією «відновного правосуддя», головною метою якого виступає відновлення порушеного права. На думку представників цієї концепції, щодо необережних злочинів великим профілактичним потенціалом володіє не кримінально-правова заборона, а цивільно-правові процедури відшкодування шкоди й адміністративні процедури припинення протизаконної діяльності винних осіб. Сперечатися з раціональністю названих механізмів вкрай важко.

Але щодо України варто зробити застереження про те, що вони можуть працювати лише в умовах ефективної судової системи. А також варто згадати про такі проблеми, як: корупційний складник у службовій сфері, чималий чиновницький апарат, що призводить до нечіткого визначення повноважень та обов'язків; бюрократизм тощо. У зв'язку з цим та через відсутність дієвої судової системи вести мову про декриміналізацію службової недбалості в нашій державі ще рано. Однак у перспективі, у разі оптимізації діяльності системи правосуддя, до цього питання законодавець буде змушений повернутися.

Заслуговує на увагу і цікавий досвід розширення кола суб'єктів службової недбалості за рахунок включення в нього керівників приватних підприємств та організацій. В умовах тотального порушення трудового, екологічного та іншого законодавства на приватних підприємствах України назріла гостра необхідність посилення протидії подібним правопорушенням за допомогою профілактичного потенціалу кримінально-правових норм.

Зауважимо, що під час конструювання матеріального складу службової недбалості зарубіжний законодавець не включає в коло наслідків заподіяння шкоди здоров'ю і тим більше смерть людини. Таким чином, передбачається, що зазначені наслідки не можуть охоплюватися складом службового злочину в силу своєї високої суспільної небезпеки і повинні кваліфікуватися самостійно.

Світова кримінально-правова практика засвідчує, що не лише в українському суспільстві наявна проблема недбалості у трудовій сфері. Завдяки компаративістському аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду криміналізації службової недбалості ми робимо висновок про їх суттєву відмінність. Найперше звертає на себе увагу та обставина, що подібна криміналізація здійснена лише в деяких з державах світу. Зокрема, це держави західної та центральної Європи (Австрія, Великобританія, Голландія, Данія, Іспанія, Польща, Туреччина, Швеція, Швейцарія), а також Аргентина, Ізраїль, Китай. У більшості ж країн переважає принцип кримінально-правової регламентації умисних злочинних діянь, а тому відповідальність за службову недбалість передбачається нормами адміністративного і цивільного права (наприклад, Болгарія, США, ФРН).

Кримінальна відповідальність за службову недбалість характерна не всім країнам. Зокрема, до таких належать пострадянські країни, а також Аргентина, Австрія, Великобританія, Голландія, Данія, Китай, Ізраїль, Іспанія, Польща, Туреччина, Швеція, Швейцарія. В інших країнах переважає принцип кримінально-правового переслідування умисних злочинних діянь службових осіб, а відповідальність за службову недбалість визначається нормами адміністративного і цивільного права.

Здебільшого об'єктивні і суб'єктивні ознаки більшості є схожими із складом злочину, передбаченого ст. 367 КК України. Для більшості досліджуваних країн (Аргентини, Голландії, Швеції, Ізраїлю тощо) за винятком Австрії, аби притягнути до кримінальної відповідальності за службову недбалість настання будь-яких наслідків не є необхідним. Здебільшого зарубіжні законодавці для службової недбалості передбачають необережну форму вини. Водночас кримінальні закони Польщі, Франції, Швеції, як і КК України, допускають вчинення цього діяння як навмисне, так і з необережності. Уніфікованим підходом відрізняється регламентація суб'єкта недбалості.

Література

1. Сабадаш В.П. Кримінальне право зарубіжних країн : навчально-методичний посібник для студентів юридичного факультету. Запоріжжя : ЗНУ, 2011. 82 с.
2. Давид Р., Жоффре-Спинози К. Основные правовые системы современности / пер. с фр. В.А. Туманова. Москва, 1999. 400 с.
3. Решетников Ф. М. Ответственность за должностные преступления в зарубежных странах. Москва, 1994. 128 с.
4. Уголовный кодекс Австрии. перевод с немецкого Л. С. Вихровой. Санкт-Петербург, 2014. 352 с.
5. Кримінальний кодекс Туреччини № 5237 от 26.09.2004 г. URL: <https://wipolex.wipo.int/ru/legislation/details/11135>.
6. Уголовный кодекс Голландии / пер. И.В. Мироновой. Санкт-Петербург, 2011. 510 с.
7. Закон об уголовном праве Израиля / пер. М. Дорфмана. 2010. URL: <https://docplayer.ru/26159034-Zakon-ob-ugolovnom-prave-izrailya.html>
8. Уголовный кодекс Испании № 10/1995 от 23 ноября 1995 г. URL: <https://wipolex.wipo.int/ru/legislation/details/1324>.
9. Уголовный кодекс Дании / пер. с датского и английского С.С. Беляева, А.Н. Рычевой. Санкт-Петербург, 2001. 230 с.
10. Уголовный кодекс Швеции / пер. С.С. Беляева. Санкт-Петербург, 2011. 320 с.
11. Уголовный кодекс Аргентины. Санкт-Петербург, 2013. 240 с.
12. Уголовный кодекс Китайской народной республики / пер. Д. В. Вичикова. Санкт-Петербург, 2011. 303 с.

13. Головненков П.В. Уголовное уложение (Уголовный кодекс) Федеративной Республики Германия : научно-практический комментарий и перевод текста закона [2-е изд]. Москва, 2014. 637 с.
14. Куликов А.В. Модель преступного поведения в уголовном кодексе Италии. Российское право : Образование. Практика. Наука. 2015. № 6 (90). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/model-prestupnogo-povedeniya-v-ugolovnom-kodekse-italii> (дата звернення: 19.04.2019).
15. Уголовный кодекс Японии / пер. В. Н. Еремина. Санкт-Петербург, 2012. 226 с.
16. Мелихов С.Ю. Уголовная ответственность за управленческую халатность в зарубежных странах. Правовые проблемы укрепления российской государственности / под ред. С.А. Елисеева, М.К. Свиридова, Р.Л. Ахмедшина. Томск, 2009. Ч. 44. 240 с.
17. Уголовный кодекс Республики Польша / пер. с польского Д.А. Барилевич. Санкт-Петербург, 2011. 226 с.
18. Кримінальний кодекс Франції / пер. с французької / Н.Е. Крыловой. Санкт-Петербург, 2012. 648 с.
19. Кримінальний кодекс Естонії від 10.01.2017. <https://wipolex.wipo.int/legislation/details/16677>.
20. Кримінальний кодекс Латвійської Республіки від 1 квітня 1999 г. <https://wipolex.wipo.int/legislation/details/7824>.

А н о т а ц і я

Ступа В. Ф. Кримінальна відповідальність за службову недбалість у зарубіжному законодавстві. – Стаття.

Стаття присвячена розкриттю понятійної категорії кримінальної відповідальності за службову недбалість в контексті зарубіжного законодавства. У статті проаналізовано кримінальну відповідальність за службову недбалість у країнах романо-германської та мусульманської систем права.

З'ясовано, що кримінальні закони всіх зарубіжних держав передбачають для службової недбалості відповідальність спеціального суб'єкта. Зокрема, як такими в різних джерелах вказані: службові особи; чиновники; працівники державного органу; особи, що наділені владними повноваженнями або виконують значущі функції. З'ясовано, що до службових належать особи, що несуть службу в органах державної влади і місцевого самоврядування, і лише зрідка співробітники приватних структур.

Зроблено висновок, щодо розширення кола суб'єктів службової недбалості за рахунок включення в нього керівників приватних підприємств та організацій; в умовах тотального порушення трудового, екологічного та іншого законодавства на приватних підприємствах України назріла гостра необхідність посилення протидії подібним правопорушенням за допомогою профілактичного потенціалу кримінально-правових норм.

Зауважено, що під час конструювання матеріального складу службової недбалості зарубіжний законодавець не включає в коло наслідків заподіяння шкоди здоров'ю і тим більше смерть людини. Таким чином, передбачається, що зазначені наслідки не можуть охоплюватися складом службового злочину через свої високу суспільну небезпеку і повинні кваліфікуватися самостійно.

Проаналізовано світову кримінально-правову практику та визначено, що не лише в українському суспільстві наявна проблема недбалості у трудовій сфері. Завдяки компаративістському аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду криміналізації службової недбалості ми робимо висновок про їх суттєву відмінність. Найперше звертає на себе увагу та обставина, що подібна криміналізація здійснена лише в деяких з держав світу. У більшості ж країн переважає принцип кримінально-правової регламентації умисних злочинних діянь, а тому відповідальність за службову недбалість передбачається нормами адміністративного і цивільного права. В інших країнах переважає принцип кримінально-правового переслідування умисних злочинних діянь службових осіб, а відповідальність за службову недбалість визначається нормами адміністративного та цивільного права.

Ключові слова: кримінальна відповідальність, службова недбалість, джерела кримінального права.

S u m m a r y

Stupa V. F. Criminal liability for official negligence in foreign law. – Article.

The article is devoted to the disclosure of the conceptual category of criminal liability for official negligence in the context of foreign legislation. The article analyzes criminal responsibility for official negligence in the countries of Romano-German and Muslim systems of law.

It has been established that the criminal laws of all foreign states make the professional entity liable for professional negligence. In particular, as such, various sources indicate: officials; officials; employees of the state body; persons who are endowed with authority or perform significant functions. It has been done that officials who serve in state bodies and local self-government, and only occasionally employees of private structures, are officials.

It is concluded that expanding the range of subjects of service negligence by including heads of private enterprises and organizations; in the conditions of total violation of labor, environmental and other legislation at private enterprises of Ukraine there is an urgent need to strengthen the counteraction to such offenses by means of the preventive potential of criminal law norms.

It is noted that when designing the material composition of official negligence, the foreign legislature does not include in the range of consequences of causing harm to health and even more so the death of a person. Thus, it is envisaged that the said consequences cannot be covered by a crime of crime because of their high public danger and should be qualified on their own.

The world criminal law practice is analyzed and it is determined that not only in Ukrainian society there is a problem of negligence in the labor sphere. Thanks to the comparative analysis of domestic and foreign experience of criminalization of official negligence, we conclude on their significant difference. First of all, the fact is that such criminalization is committed in some of the countries of the world.

In most countries, the principle of criminal law regulation of intentional criminal acts prevails, and therefore liability for official negligence is provided for by the rules of administrative and civil law. In other countries, the principle of criminal prosecution of intentional criminal acts of officials prevails, and responsibility for official negligence is determined by the rules of administrative and civil law.

Key words: criminal responsibility, official negligence, sources of criminal law.